

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Pedagogiczne 1982 z.9

Albin KELM

Uniwersytet Warszawski

PROBLEMATYKA PEDAGOGIKI OPIEKUŃCZEJ W BADANIACH PRACOWNI PEDAGOGIKI SPOŁECZNEJ UW

Powołanie na Uniwersytecie Warszawskim katedry, a następnie zakładu pedagogiki społecznej, stworzyło sprzyjające warunki do badań w dziedzinie opieki nad dzieckiem. Wokół Prof. Ryszarda Wroczyńskiego, który bezpośrednio kierował zakładem do roku 1979, skupiło się liczne grono osób zainteresowanych tą problematyką. Podjęcie badań w tej dziedzinie było odpowiedzią na coraz silniej zarysowującą się potrzebę uogólnienia doświadczeń w zakresie rozwoju opieki nad dzieckiem oraz konieczność naukowego wsparcia, bogato już rozwiniętej praktyki opiekuńczo-wychowawczej w Polsce Ludowej. Po wieloletniej przerwie, spowodowanej likwidacją Polskiego Instytutu Służby Społecznej, rozpoczęto w ramach pedagogiki społecznej badania nad problematyką pedagogiki opiekuńczej, której powstanie przewidywała Helena Radlińska. Spośród uczniów Prof. Ryszarda Wroczyńskiego, szczególne zasługi w precyzowaniu terenu i zakresu badań pedagogiki opiekuńczej położył Prof. Jerzy Wołczyk, którego staraniem powstał Zespół Pedagogiki Opiekuńczej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, skupiający działaczy i pracowników naukowych zainteresowanych problemami opieki. Można dyskutować o tym, czy nazwa "pedagogika opiekuńcza" jest, czy też nie jest, adekwatna dla dyscypliny powołanej do rozważania zagadnień opieki, w tym zwłaszcza opieki nad dzieckiem. Nie ulega jednak wątpliwości, że jest to dostatecznie rozległy i specyficzny teren badań, mający obiektywne uwarunkowania, tak w samym przebiegu ludzkiego życia, jak też w zjawiskach społecznych, powodujących powstawanie problemów opiekuńczych. Sprawdzalny empirycznie związek wzajemny opieki i wychowania sprawia, że spośród licznych dyscyplin naukowych, zajmujących się człowiekiem, jego rozwojem i warunkami życia - pedagogika jest najbardziej powołana

do analizowania zjawisk opiekuńczych, zwłaszcza w odniesieniu do młodego pokolenia.

Najpełniej przedmiot i zakres badań pedagogiki opiekuńczej określił Doc. Marian Jakubowski, od wielu lat upominający się o wyodrębnienie tej subdyscypliny w ramach nauk pedagogicznych. Nawiązując do Jego propozycji traktujemy pedagogikę opiekuńczą jako szczegółową dyscyplinę w naukach pedagogicznych, zajmującą się uwarunkowaniami, celami, treścią, organizacją i metodami opieki nad dzieckiem. W przyszłości najpewniej zakres rozważań pedagogiki opiekuńczej rozciągnięty zostanie i na inne okresy życia człowieka. Przedmiotem zainteresowań pedagogiki opiekuńczej są zwłaszcza:

- sytuacje wymagające opieki /potrzeby, przyczyny, przejawy, skutki/,
- cele opieki i zadania opiekuńczo-wychowawcze,
- formy opieki jako kształt organizacyjny działania,
- proces opiekuńczo-wychowawczy /jego właściwości, elementy składowe, zależności i prawidłowości oraz wynikające z nich zasady działania/,
- metodyka pracy opiekuńczo-wychowawczej,
- system opieki nad dzieckiem /jego założenia, podstawy organizacyjno-prawne, elementy składowe i ich powiązania oraz polityka opiekuńcza/,
- historyczny rozwój refleksji i praktyki opiekuńczo-wychowawczej,
- właściwości, kształcenie i specyfika pracy wychowawcy-opiekuna.

W pedagogice opiekuńczej, podobnie jak w innych dyscyplinach pedagogicznych możemy wyodrębnić różne warstwy wiedzy i płaszczyzny rozważań, a mianowicie: teoretyczną, normatywną, metodyczną i historyczną. Tworzą one w sumie problematykę badawczą pedagogiki opiekuńczej. Z rozpoznania przeprowadzonego przez Zespół Pedagogiki Opiekuńczej KNP PAN wynika, że w dotychczasowych badaniach podjęliśmy niewielką liczbę tematów, jakie wyłaniają się w każdym z wymienionych rodzajów problematyki. Dlatego prezentując tematykę podjętą w naszym zakładzie pedagogiki społecznej oraz zamierzenia na najbliższe lata, zwrócę także uwagę i na te tematy, które trzeba będzie podjąć, wykorzystując szansę, jaką daje powo-

łanie specjalizacji opiekuńczo-wychowawczej w ramach studiów pedagogicznych, w znacznej już liczbie wyższych uczelni w naszym kraju.

Wiodącym tematem w zakresie problematyki teoretycznej jest naukowe określenie pojęcia opieki jako punktu wyjścia do zdefiniowania opieki nad dzieckiem. Trudnością, jaka się tu wysuwa, jest przede wszystkim brak ogólnej teorii opieki, która by ukazywała różne aspekty tego powszechnego typu ludzkiego działania. Zaczątki teorii opieki znajdujemy w rozważaniach Konstantego Krzeczковского, nadal jednak nie dopracowano się w tej dziedzinie wiążących ustaleń. Wszyscy zainteresowani działalnością opiekuńczą wskazują na potrzebę opracowania teorii opieki. Sprawę komplikuje wieloznaczność pojęcia opieki i różnorodne tereny jego zastosowania. W warszawskim ośrodku naukowym podjęliśmy próbę określenia istoty i elementów składowych pojęcia opieki, jako punktu wyjścia do uporządkowania i weryfikacji terminologii stosowanej w opiece nad dzieckiem. A jest to już dość bogata terminologia, której analiza pozwala nie tylko wyodrębnić opiekę spośród innych dziedzin ludzkiej działalności, lecz ukazuje także szeroki zakres zagadnień wymagających naukowej weryfikacji.

Z rozważań nad istotą opieki nad dzieckiem wynika, że głównym punktem odniesienia dla tej dziedziny ludzkiej działalności jest analiza potrzeb dziecka. Problematyka potrzeb dziecka jest pochodną ogólnych rozważań nad teorią ludzkich potrzeb. Wyciągnięcie wniosków, jakie wynikają dla opieki nad dzieckiem z ogólnej teorii ludzkich potrzeb, to kolejny i niezmiernie ważki krąg rozważań teoretycznych. Sprawa jest o tyle skomplikowana, że problematyka ludzkich potrzeb i ich zaspokajania stanowi przedmiot zainteresowania wielu dyscyplin naukowych. Właśnie poprzez problematykę potrzeb, pedagogika opiekuńcza wymaga, w tak wielu zakresach, powiązania z innymi dyscyplinami naukowymi i spożytkowania wyników ich badań. Dla pedagogiki opiekuńczej najbardziej istotne jest rozważenie roli opieki i wychowania w zaspokajaniu potrzeb dziecka. Dokładna analiza tego problemu ukazuje zarówno odrębności, jak i powiązania obu rodzajów działania.

Wynikają one z ogólnych właściwości ludzkich potrzeb, a mianowicie:

1. Potrzeby ludzkie cechuje duża zmienność i dynamika z uwagi na coraz to nowe zależności występujące w życiu człowieka tak jako jednostki, jak też całych zbiorowości ludzkich. W przeciwieństwie do nieograniczonego rozwoju ludzkich potrzeb i sposobów ich zaspokajania możliwości pozyskiwania dóbr służących zaspokajaniu potrzeb są ograniczone, niejednokrotnie bardzo drastycznie. Prowadzi to do utrzymywania się wielu napięć i zaburzeń w życiu jednostek i grup ludzkich.
2. Powstawaniu potrzeb i procesowi ich zaspokajania towarzyszą przeżycia emocjonalne, tym silniejsze, im większe znaczenie dla człowieka ma ujawniona potrzeba. Uczucia towarzyszące potrzebom mogą mieć charakter dodatni /ulga, zadowolenie, rozkosz, szczęście/ lub ujemny /niepokój, zwątpienie, rozdrażnienie, żal, ból/. Uczucia dodatnie powstają w sytuacji zaspokojenia potrzeb, natomiast ujemne - przy braku lub niepełnym zaspokojeniu potrzeb. Według Masłowa niezaspokojenie potrzeb życia prowadzi do zaburzeń w funkcjonowaniu organizmu - do chorób, a niezaspokojenie potrzeb ogranicza rozwój osobowości człowieka. Trudności w zaspokojeniu ważnych dla człowieka potrzeb lub udaremnienie możliwości ich zaspokojenia wywołują stany niepokoju oraz zakłóceń określanych mianem stressu i frustracji, z wszystkimi ujemnymi konsekwencjami, jakie mogą one przynieść człowiekowi.
3. Sposób zaspokajania ludzkich potrzeb pozostaje pod silnym wpływem społecznego doświadczenia. Nawet elementarne potrzeby fizjologiczne mają swoją obyczajową i kulturową obudowę. Powoduje to powstawanie szeregu potrzeb wtórnych, jakie rozwijają się na gruncie zaspokojenia potrzeby pierwotnej. Każde społeczeństwo w toku swego rozwoju wytwarza określone wzorce obyczajowe czy nawet prawne dotyczące sposobu zaspokajania ludzkich potrzeb. W imię uznawanych wartości człowiek jest zdolny nawet do poświęcenia własnego zdrowia i życia - mimo wrodzonej potrzeby bezpieczeństwa, nakazującej unikanie sytuacji zagrożenia.
4. Nieprawidłowa ocena przydatności różnych dóbr do zaspokojenia potrzeb lub zastosowania niewłaściwych środków czy brak umiaru w zaspokajaniu potrzeb mogą prowadzić do ukształtowania się za-

leżności patologicznych; do powstania patologicznych potrzeb, których zaspokojenie szkodzi człowiekowi, jak np. palenie tytoniu i nadużywanie alkoholu. Istnienie takich zjawisk potwierdza konieczność działań na rzecz prawidłowego ukierunkowywania sposobu zaspokajania ludzkich potrzeb.

5. Start człowieka do zaspokojenia potrzeb rozpoczyna się praktycznie od zera. Bezpośrednio po urodzeniu dziecko jest całkowicie zależne od swych opiekunów, to jest przede wszystkim rodziców. Na nich spoczywa obowiązek zaspokajania potrzeb dziecka. Od tego jak ten obowiązek wypełnią, zależy często los człowieka.

Jaka jest rola opieki w zaspokajaniu potrzeb dziecka?

Opieka jest działaniem polegającym na dostarczeniu środków zaspokojenia potrzeb /dóbr materialnych, duchowych, więzi osobowych/ w sytuacji, gdy dziecko własnym staraniem nie może lub nie potrafi tych środków zdobyć oraz odpowiednio spożytkować. Zakres wsparcia udzielanego dziecku przez opiekunów ulega zmianie w miarę rozwoju dziecka i stopniowego uniezależniania się od opieki dorosłych, to znaczy w miarę usamodzielniania się dziecka. Ta dynamika wzajemnych stosunków wymaga zróżnicowanego postępowania przy zaspokajaniu potrzeb, zależnie od wieku, właściwości indywidualnych oraz zdobytego już doświadczenia dziecka. W szczególności zadaniem opieki jest zapobieganie sytuacjom zagrożenia, jakie mogą wynikać z powodu braku lub niepełnego zaspokajania potrzeb, podejmowanie działań na rzecz zaspokojenia potrzeb dziecka, w tym także interwencji w sytuacjach zagrożenia oraz przezwyciężania skutków, jakie sytuacje zagrożenia mogły pozostawić.

Jaka jest rola wychowania w zaspokajaniu potrzeb dziecka?

Wychowanie służy ukierunkowaniu rozwoju oraz sposobów zaspokajania potrzeb dziecka. Rodzaj i zakres oddziaływania wychowawczego zależy od właściwości potrzeb oraz wieku i doświadczeń społecznych dziecka. Potrzeby fizyczne i psychiczne, związane z właściwościami organizmu, powstają i ujawniają się w samym dziecku - wychowanie kanalizuje jedynie sposób zaspokojenia tych potrzeb zgodnie z przyjętymi w społeczeństwie normami i wzorami. Potrzeby społeczne i kulturalne związane są z funkcjonowaniem społeczeństwa, powstają i ujawniają się w postaci oczekiwań społeczeństwa wobec

dziecka - wychowanie zatem zmierza do zaszczepienia tych potrzeb dziecku tak, aby je uznało za swoje. Sterowanie rozwojem i zaspokajaniem potrzeb dziecka polega na:

- rozwijaniu świadomości potrzeb we wszystkich sferach rozwoju: fizycznego, psychicznego, społecznego i kulturalnego,
- rozwijaniu i ukierunkowaniu aktywności dziecka obliczonej na pozyskiwanie środków służących zaspokajaniu potrzeb,
- kształtowaniu hierarchii zaspokajania potrzeb według uznanego systemu wartości,
- sublimowanie czyli uszlachetnianie sposobów zaspokajania potrzeb według przyjętych wzorców kulturowych.

Tak więc, w odniesieniu do zaspokajania potrzeb dziecka można wyróżnić, lecz nie można oddzielić działań opiekuńczych od wychowawczych i zadania, jakie są w tej mierze formułowane, określa się często jako zadania opiekuńczo-wychowawcze.

Powiązanie opieki z zaspokajaniem potrzeb wyznacza rangę zagadnień diagnostyki potrzeb i sytuacji dziecka. Teoretyczną podstawę tej diagnostyki stanowi analiza i klasyfikacja potrzeb opieki, zwanych także potrzebami opiekuńczymi. Możliwe są tu różne punkty widzenia. W swojej klasyfikacji potrzeb opiekuńczych przyjmuję za punkt wyjścia sytuacje zagrożenia wymagające podjęcia opieki. Uporządkowane one zostały według głównych środowisk życia dziecka oraz właściwości jego organizmu. Klasyfikacja ta jest przydatna, zwłaszcza w określaniu polityki opiekuńczej.

Z teoretycznego punktu widzenia równie ważna jest analiza potrzeb według głównych sfer rozwoju człowieka: fizycznego, psychicznego i kulturalnego. Diagnostyka potrzeb opiekuńczych spełnia zarówno rolę teoretyczną - służąc wzbogacaniu naszej wiedzy o zjawiskach opiekuńczych oraz weryfikacji, stosowanych w opiece nad dzieckiem pojęć, jak też rolę praktyczną - pozwalając określić rozmiary i tendencje rozwojowe potrzeb, umożliwiające planowanie działań, zmierzających do zaspokajania potrzeb oraz weryfikacji stosowanych rozwiązań.

W naszej pracowni pedagogiki społecznej podjęliśmy w badaniach następujące tematy o charakterze diagnostycznym:

- sieroctwo naturalne i społeczne, jego uwarunkowania, skutki i możliwości kompensacji,
- czynniki dezorganizacji rodziny i ich wpływ na powstawanie potrzeb opiekuńczych,
- praca zawodowa rodziców a potrzeby opieki,
- rola opieki w profilaktyce niedostosowania społecznego,
- środowiskowe uwarunkowania i zróżnicowanie potrzeb opieki nad dzieckiem,
- potrzeby opiekuńcze w różnych okresach życia dziecka.

W zakresie problematyki normatywnej pedagogiki opiekuńczej koncentrujemy rozważania i badania nad funkcjonowaniem systemu opieki nad dzieckiem jako całością oraz nad funkcjonowaniem poszczególnych form opieki nad dzieckiem. Wiodącą rolę w rozpatrywaniu tej problematyki spełniły refleksje prof. Ryszarda Wroczyńskiego nad rozwojem założeń opieki nad dzieckiem, od filantropii do pedagogiki opiekuńczej oraz analiza uwarunkowań socjalnych działalności pedagogicznej. Wynikiem badań nad systemem opieki nad dzieckiem była też moja publikacja dotycząca form opieki nad dzieckiem w Polsce Ludowej, zawierająca próbę ukazania genezy, funkcji oraz elementów składowych systemu opieki, zwłaszcza form opieki nad dzieckiem podporządkowanych resortowi oświaty i wychowania, na którym aktualnie spoczywa główna odpowiedzialność za realizację polityki opiekuńczej wobec młodego pokolenia. Wiele tematów dotyczących założeń i funkcjonowania systemu opieki nad dzieckiem zostało jednak tylko zasygnalizowanych i wymagają one dalszych badań. Zamierzamy podjąć badania, lub, ewentualnie włączyć się do badań nad następującymi tematami:

- adekwatność systemu opieki nad dzieckiem do obecnych i przewidywanych potrzeb opiekuńczych,
- przesłanki i propozycje modelowe sieci form opieki nad dzieckiem na szczeblu administracji bezpośredniej /gminy-miasta/ oraz na szczeblu województwa,
- potrzeby i warunki integracji działania różnych służb opiekuńczych i przezwyciężania istniejących sprzeczności między dobrem dziecka a podziałami kompetencyjnymi w różnych granicach wieku,

- ocena i weryfikacja zasadności i skuteczności dotychczasowego postępowania diagnostycznego w sprawach opieki nad dzieckiem.

W badaniach poszczególnych form opieki nad dzieckiem, tematem wiodącym jest analiza funkcji społecznej tych form oraz zakresu i warunków wypełniania zadań opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci. Badania te stanowią podstawę do formułowania propozycji modelowych w oparciu o analizę wartości kompensacyjnej poszczególnych form opieki. Będziemy zwłaszcza kontynuować badania nad funkcjonowaniem naturalnej rodziny własnej, w tym w pierwszej kolejności nad rodzinami, w których oboje rodzice pracują zawodowo oraz nad rodzinami niepełnymi, nad rodzinami zastępczymi i rodzinnymi domami dziecka jako szczególnym typem środowiska rodzinnego. Nie udało nam się podjąć badań nad pedagogiczną wartością różnych form pomocy materialnej dziecku w rodzinie.

Zamierzamy także kontynuować badania nad funkcjonowaniem opieki szkolnej, podejmując takie tematy, jak: opiekuńczo-wychowawcze oraz warunki działania świetlic i półinternatów szkolnych, internatów i burs oraz ośrodków szkolno-wychowawczych. Przewidujemy również kontynuację badań nad funkcjonowaniem placówek diagnostycznych, zwłaszcza pogotowia opiekuńczego, które staje się głównym ośrodkiem podejmowania decyzji o zastosowaniu form opieki całkowitej wobec dzieci pozbawionych naturalnej rodziny własnej. Podjęliśmy i kontynuujemy serię badań nad funkcją społeczną, zakresem zadań opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacją pracy domów dziecka. Funkcja społeczna tych placówek uległa tak poważnej ewolucji, że konieczne jest dokładne przeanalizowanie obecnego modelu domu dziecka. Wymagać to będzie weryfikacji stosowanych i przewidywanych rozwiązań modelowych także w drodze eksperymentu pedagogicznego. W tym zakresie nie mamy jeszcze konkretnych doświadczeń. Wiele uwagi poświęcono w ostatnich latach problematyce opieki nad dzieckiem w środowisku zamieszkania dziecka, zwłaszcza różnym formom osiedlowej działalności opiekuńczo-wychowawczej. Sądzę, że uogólnienie bogatych już doświadczeń w tej dziedzinie pozwoli sformułować dalsze propozycje modelowe. Propozycje takie wymagają większego zróżnicowania badań zależnie od potrzeb i właściwości głównych typów środowisk lokalnych, oraz

potrzeb i właściwości dzieci w różnym wieku i różnej sytuacji szkolnej. Wypadnie także dokładniej przyjrzeć się koncepcji szkoły środowiskowej. Rozwój osiedlowej działalności opiekuńczo-wychowawczej pozwoliłby tej szkole pełnić bardziej rolę instruktazowo-stymulacyjną w zakresie opieki wyrównawczej, niż rolę bezpośredniego organizatora różnych form tej opieki. Dotyczy to zwłaszcza zbiorczej szkoły gminnej, która powinna znaleźć właściwsze miejsce i znaczenie w pozaszkolnej działalności opiekuńczo-wychowawczej, w środowisku zamieszkania dziecka wiejskiego. Dojazdy do szkół ograniczają bowiem możliwości korzystania z zajęć pozalekcyjnych szkoły. Tego typu działania można by organizować choćby w obiektach byłych szkół niżej zorganizowanych.

Odrębną dziedziną rozważań normatywnych jest problematyka warunków pracy, trybu przygotowywania i kształtowania cech osobowych kadry zatrudnionej w opiece nad dzieckiem. W ramach badań pracowni uogólnione zostały dotychczasowe doświadczenia w zakresie kształcenia i doskonalenia wychowawców. Nadal jednak wymagają podjęcia niektóre tematy, dotyczące zwłaszcza norm pracy wychowawców, zatrudnionych w różnych formach opieki nad dzieckiem. Problemem podstawowym jest czas pracy wychowawcy, niezbędny z punktu widzenia dobra dziecka, pozostającego pod opieką placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Potrzeby kształcenia i doskonalenia kadr zatrudnionych w opiece nad dzieckiem wyznaczają rangą problematyki metodycznej w pedagogice opiekuńczej. Tymczasem w tym zakresie nie były w naszej pracowni podejmowane badania ukierunkowane bezpośrednio na zagadnienia metodyczne. Rozważania dotyczące metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej rozsiiane są w różnych badaniach, zwłaszcza nad funkcjonowaniem form opieki nad dzieckiem. Niedostatek badań jest, jak sądzę, rezultatem niewystarczającej jeszcze analizy teoretycznej procesu opiekuńczo-wychowawczego, jego uwarunkowań, przebiegu, etapów i prawidłowości. Zapoczątkowaliśmy gromadzenie materiałów z zakresu metodyki oraz korzystamy z doświadczeń ośrodków doskonalenia kadr. Jednym z poważniejszych źródeł wiedzy metodycznej jest zasłużone w upowszechnianiu doświadczeń czasopismo Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, kontynuujące tradycje Domu Dziecka z lat

1954-1960 i Dzieci i Wychowawca z lat 1946-1950 oraz nieliczne opracowania monograficzne i instruktażowe dotyczące pracy świetlic, domów dziecka i internatów. Problematyka metodyczna w opiece nad dzieckiem ma bardzo złożony charakter i wynika z konieczności łącznego rozpatrywania opiekuńczych i wychowawczych aspektów pedagogicznego działania. Stąd potrzeba posługiwania się w toku zajęć z dziećmi dorobkiem różnych dyscyplin pedagogicznych, jak dydaktyki /np. problematyka nauki własnej, profilaktyka i przewyższanie niepowodzeń szkolnych wychowanków/, teorii wychowania /kształtowanie postaw wychowanków itd. Troska o bezpieczeństwo i ochronę zdrowia wychowanków wymaga przynajmniej elementarnych umiejętności i zakresu higieny osobistej, higieny pracy oraz udzielania pierwszej pomocy. W wielu sytuacjach potrzebna jest wychowawcy orientacja w zagadnieniach ochrony prawnej dziecka oraz znajomość procedury postępowania prawnego w sprawach opiekuńczych.

W zakresie problematyki metodycznej zamierzamy podjąć badania nad następującymi tematami:

- analiza metodyczna zadań opiekuńczo-wychowawczych podejmowanych wobec dzieci w różnych formach opieki,
- analiza właściwości różnych środowisk opieki w celu określenia specyfiki i uwarunkowań procesu opiekuńczo-wychowawczego,
- właściwości postawy wychowawcy i warunki skuteczności technik działania bezpośredniego i pośredniego na dziecko i na grupę dziecięcą,
- współdziałanie dzieci w wypełnianiu zadań opiekuńczo-wychowawczych w różnych formach opieki nad dzieckiem,
- warunki, przebieg i wyniki usamodzielniania wychowanków objętych opieką całkowitą.

Odrębną dziedziną rozważań metodycznych jest kształtowanie kontaktów społecznych dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Podjęliśmy badania nad kontaktami wychowanków domów dziecka z rodzinami, nad udziałem wychowanków w pracy młodzieżowych domów kultury i pałacu młodzieży oraz nad działalnością opiekuńczo-wychowawczą organizacji młodzieżowych. Dysponujemy także nielicznymi, ale interesującymi opracowaniami dotyczącymi losów

byłych wychowanków domów dziecka, obrazującymi zarówno warunki startu, jak i stopień przygotowania wychowanka do samodzielnego życia w społeczeństwie.

Przygotowaliśmy i weryfikujemy koncepcję jednostek metodycznych pracy opiekuńczo-wychowawczej w placówkach opieki całkowitej, przyjmując za punkt wyjścia szczegółową analizę układu życia dziecka w placówce.

Problematyka historyczna występuje w badaniach pracowni pedagogiki społecznej w trzech zakresach:

a/ wydobycia postępowych tradycji w kształtowaniu się systemu opieki nad dzieckiem w naszym kraju, zwłaszcza rozwoju idei prawa dziecka do opieki,

b/ ukazania ewolucji poglądów na opiekę oraz form opieki nad dzieckiem,

c/ analizy wkładu do rozwoju pedagogiki opiekuńczej wybitnych wychowawców i działaczy opieki nad dzieckiem w Polsce.

Z ciekawszych opracowań monograficznych warto wspomnieć o badaniach funkcji społecznej Naszego Domu im. M. Falskiej w latach 1919-1976, analizie porównawczej koncepcji gniazd sierocych Kazimierza Jeżewskiego i rodzinnych domów dziecka, podsumowaniu dwudziestoletniego dorobku warszawskiego koła TPD im. Kazimierza Jeżewskiego, które skupia m. innymi współpracowników i byłych wychowanków tego zasłużonego pedagoga. Kontynuować będziemy analizę różnych aspektów dorobku Janusza Korczaka, Czesława Babickiego, Heleny Radlińskiej, Konstantego Krzeczковского, Marii Grzegorzewskiej; Dysponujemy już monografią postaci i dorobku pedagogicznego Kazimierza Lisieckiego i kontynuować będziemy studia nad tym dorobkiem. Podejmujemy także badania nad funkcjonowaniem organizacji społecznych współdziałających w rozwiązywaniu problemów opieki nad dzieckiem, m. innymi analizujemy społeczną i pedagogiczną wartość akcji fundowania książeczek mieszkaniowych wychowankom domów dziecka.

Ważnym działem dopełniającym badania własne powinny stać się studia porównawcze z pedagogiki opiekuńczej. W dotychczasowych opracowaniach z pedagogiki porównawczej problematyka opieki jest co najwyżej zasygnalizowana. Poznanie doświadczeń innych krajów

jest jednym z warunków pogłębienia naszej refleksji teoretycznej nad problematyką opieki nad dzieckiem i powinno pozwolić na określenie i ocenę współczesnych tendencji w opiece nad dzieckiem na świecie:

Prowadzone w ramach pracowni pedagogiki społecznej badania nad problematyką pedagogiki opiekuńczej mają głównie charakter badań jednostkowych pracowników i magistrantów. Włączamy się także do inicjatyw naukowych i badań podejmowanych przez inne ośrodki naukowe, w tym zwłaszcza do badań inicjowanych przez Zespół Pedagogiki Opiekuńczej KNP PAN. Wyniki badań staramy się publikować w postaci rozpraw, artykułów, publikacji zbiorowych i indywidualnych. Wysoko cenimy sobie możliwość wymiany poglądów i doświadczeń tak badawczych, jak i dydaktycznych z innymi ośrodkami pedagogiki opiekuńczej w naszym kraju. Uważamy bowiem, że tylko w drodze rzetelnej dyskusji naukowej możliwe będzie przyspieszenie krystalizowania się pedagogiki opiekuńczej jako subdyscypliny w naukach pedagogicznych.